

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

М.Є. Стадник, доцент

Львівський державний університет внутрішніх справ, м. Львів

Вода – це найпоширеніша речовина на планеті Земля. Вона є всюди. Без неї не може існувати жоден живий організм. Проте для підтримання нормальної життєдіяльності людству потрібна лише якісна прісна вода, запаси якої дещо обмежені, а їх забруднення лише загострює водну проблему.

Система управління використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів переважно носить галузевий та адміністративно-територіальний (а не басейновий) характер, що призводить до паралелізму та дублювання ряду функцій управління, внаслідок чого заходи по регулюванню використання водно-ресурсного потенціалу часто виявляються малоефективними.

З проблемою якісного та повноцінного забезпечення населення прісною водою так чи інакше зіштовхувались, практично, усі країни світу. В результаті, неодноразового її обговорення на спільних засіданнях різного рівня керівництво держав та громадськість, науковці та практики прийшли до спільної думки, що водні ресурси не мають територіально-адміністративної прив'язки, це спільне надбання та спільна проблема, розв'язати яку поодиночі ніколи не вдасться.

Тому країни Європейського Союзу розробили Водну рамкову директиву, метою якої є досягнення природного відтворення річок. Вони запропонували країнам-сусідкам (Україні, Білорусі, Молдові, Грузії, Вірменії та Азербайджану) поділитися досвідом у проекті Управління водними ресурсами в західному секторі Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії, що передбачає реалізацію інтегрованого підходу, тобто управління не частинами річки, яка розділена кордонами районів, областей, країн, а всім її басейном. Об'єктом управління при цьому виступає басейн річки з приналежною до нього гідрографічною мережею та оточуючою його екосистемою.

Запровадження інтегрованого управління водними ресурсами в межах водозабірної площі басейнів річок сприятиме гармонізації водного законодавства нашої країни із законодавством Європейського Союзу, виконанню положень міжнародних конвенцій та угод, до яких приєдналася Україна. Також це дозволить розвивати ефективне транскордонне співробітництво в галузі управління водними ресурсами.

Основні уявлення гідрології суші й інших наук, що вивчають водні ресурси, тісно пов'язані з концепцією басейна. Фундатором басейнового підходу в науках фізико-географічного циклу вважається Р. Хартон. Басейновий принцип вже набув поширення у світі. Так, у Франції ще у 1965 році були законодавчо закріплені його основи, у 1984 році він був рекомендований ЮНЕП, а у 1989 році у звітах країн-членів ЄС він був визнаний як найбільш ефективний з еколого-економічної точки зору.

Управління водними ресурсами за басейновим принципом поділяється на три типи: екосистемне управління (вирішення проблем водозабезпечення й охорони вод в рамках водних екосистем, межами яких є басейнові простори, і у відповідності з вимогами їх цілісного та сталого розвитку); державне управління (через спеціально уповноважені басейнові органи управління використанням та охороною вод і водних об'єктів); економічне регулювання використання та охорони вод, загальна сума інвестицій у водне господарство оплачується користувачами води. Тобто екосистемне управління водним господарством здійснюється державою і суспільством через басейнові управління на основі платного водокористування [7].

Аналізуючи світовий досвід басейнового управління водними ресурсами, можна виділити основні його моделі: *англійська модель* повної приватизації; *французька модель* приватизації через делегацію повноважень, що характеризується надто низьким рівнем зобов'язань приватних операторів перед державним сектором; *німецька модель* часткової приватизації із створенням наглядової ради.

Зміст басейнового управління полягає в тому, що на загальнодержавному рівні стратегічні цілі, водну політику країни визначатиме Національна Рада з водних проблем, виконавчим органом якої може бути державний орган управління водним господарством, який за дорученням Ради розроблятиме законодавчо-правову і нормативно-методичну базу. Представницький басейновий орган створюється у формі басейнової ради [4].

Басейнові ради є головними басейновими координаторам, дорадчими органами, що діють на громадських засадах. Виконавчим басейновим органом мають бути Басейнові управління водних ресурсів. Вертикаль управлінських структур в межах водозабірної площі басейну продовжують обласні управління водного господарства, які на місцевому рівні здійснюють функції планування, координації і контролю за використанням, охороною та відтворенням водних ресурсів.

В Україні у пріоритетних напрямках реформування управління та охорони водних ресурсів на період 2006-2015 років передбачено необхідність у переході до басейнового принципу у три етапи [8]:

I етап – розробка і апробація пілотного проекту з організаційно-економічного і практичного опрацювання моделі управління, використання і охорони вод на основі басейнового принципу;

II етап – підготовка повного пакету законодавчих, нормативно-правових, інструктивних та методичних документів з управління, використання і охорони вод на основі результатів організаційно-економічного експерименту, набутого в процесі запровадження пілотних проектів;

третій етап – завершення створення системи державного управління водними ресурсами в річкових

басейнах України.

На перший погляд, басейновий принцип управління водними ресурсами в Україні вже діє, але, насправді, він ще на півдорозі: так звана реформа системи управління водними ресурсами захищає відомчі інтереси, має пристосуванський характер, здійснюється без докорінних інституціональних змін тощо.

Недосконалою є система фінансування річок: кошти, отримані від водокористувачів та забруднювачів на місцях, акумулюються в центрі, а назад до басейнових управлінь повертається мізер, що зменшує їх фінансові можливості.

Для реального здійснення реформи системи управління водами в Україні за басейновим принципом доцільно в першу чергу: забезпечити належне правове підкріплення здійснюваних реформ; розробити і затвердити організаційну структуру і функціональну схему впровадження басейнового принципу управління водними ресурсами; створити належні умови для здійснення та інформаційного забезпечення якісного моніторингу за станом та використанням водних ресурсів і земельних угідь в межах річкових басейнів.

Стан водних ресурсів визначається цілим рядом факторів: природним замиканням кругообігу речовин у межах басейну, структурно-функціональною організацією ландшафту і господарського комплексу, станом повітря, ґрунтів та лісів у басейні річки, чисельністю та рухом населення, уподобаннями та традиціями водокористування, санітарно-гігієнічними пріоритетами населення, рівнем розвитку економіки в межах басейну та часткою ресурсомістких галузей тощо. Тому виникає необхідність говорити про впровадження, в першу чергу, басейнового принципу, а тоді інтегрованого управління водними ресурсами, тобто «процесу, що сприяє погодженому розвитку й управлінню водою, землею та іншими ресурсами з метою досягнення максимального соціально-економічного добробуту на справедливій основі без заподіяння збитку стійкості життєво-важливим екосистемам» [5, с. 8].

Цей метод повинен забезпечувати досягнення нормативного стану водних ресурсів, або «такого стану водних ресурсів, який в умовах антропогенних дій забезпечує їх природне відтворення як у кількісному, так і в якісному відношенні» [3, с. 48].

Інтегрований принцип здатен забезпечити екологізацію усіх управлінських дій та заходів, що здійснюються в процесі використання водних ресурсів, запровадження механізму економічного стимулювання природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання, ефективного планування стану водних ресурсів та зниження антропогенного тиску на них, акумулювання зусиль для запобігання й подолання катастроф, пов'язаних з водою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Науково-практичний коментар / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. – 781 с.
2. Указ Президента України № 1085/2010 від 9 грудня 2010 року «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=243908352&cat_id=31428
3. Хвесик М.А. Управління водними ресурсами України / М.А. Хвесик, О.В. Яроцька. – К. : НАН України, РВПС України, 2004. – 53 с.
4. Солоха М.Т. Напрями вдосконалення механізмів державного регулювання використання водно-ресурсного потенціалу України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://docs.google.com>.
5. Бабич М.Я. Водогосподарський комплекс України, проблеми та шляхи вирішення / М. Бабич // Вода та довкілля : матеріали наук.-практ. конф. IV міжнар. водного форуму "AQUA UKRAINE – 2006". – К.: Міжнар. виставковий центр, 2006. – С. 10–11.
6. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.watermd.od.ua/index.php?mod=news&act=show&id=395>
7. Сучасний менеджмент водних ресурсів [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://dpbuivr.org.ua/menagement.html>
8. Пріоритетні напрями реформування управління та охорони водних ресурсів на період 2006-2015 років [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.scwm.gov.ua/>